(juosmens srityje) niekuo nesiskiria nuo kituose kapinynuose randamų analogiškų įkapių.

Žiedai rasti tik 2: vienas (deformuotas) apardytame kape Nr. 2, o kitas - atsitiktinis radinys. Pirmasis padarytas iš 3, antrasis - iš 4 žalvarinių vielučių, viršutinėje žiedo pusėje susuktų į spiralę.

Atskirai reikėtų aptarti du retesnius radinius. Vienas jų, kaulinis adiklis, rastas kape Nr. 6 po dešinės rankos ir dubens kaulais. Jo ilgis 11 cm, plačiajame gale 1,2 cm atstumu nuo krašto išgręžta 0,6 cm skersmens skylutė. Šis įrankis rastas kartu su Kristinos ir Gustavo Adolfo šilingais. Kitas rečiau sutinkamas radinys alavinis verpstukas rastas kape Nr. 10 virš 55 m. amžiaus moters, prie kairiojo žandikaulio. Verpstukas cilindro formos, į vieną galą kiek siaurėjantis. Jo aukštis 0,9-1,0 cm, o skylutės diametras - 1,1-1,3 cm.

Neatsižvelgiant į kai kuriuos ankstyvesnius radinius (pirmąsias lietuviškas monetas), kapinynas gali būti datuojamas XVI-XVII a. Kasinėjimai parodė, kad jis užėmė nedidelį plotą iškyšulio R dalyje, kitose tirtose vietose kapų nerasta.

Vytautas Urbanavičius

GERVĖNŲ ŠIURPKALNIO TYRINĖJIMAI

1973 m., tyrinėjant Dubysos aukštupio slėnyje esančius archeologinius paminklus, kraštotyrininkai parodė kalną, vadinamą Šiurpkalniu. Esą čia "švedai žmones pjovę". Kažkada, kasant žvyrą, čia buvę rasta kaulų.

Šiurpkalnis - tai apie 10 m pločio iškyšulys dešiniojo Dubysos intako Spalvės dešiniajame krante (Šiaulių raj., Gervėnų

kaime, buv. Kurtuvėnų, dabar Bubių apyl.). Iš trijų pusių jį supa gilios daubos (dabar, užtvenkus Dubysą, apsemtos), ketvirtojoje jis susilieja su lyguma. Kalnas apaugęs mišku.

Grupė, tyrinėjusi Jakštaičių-Meškių kapinyną, 1973 m. kasinėjimų sezonui baigiantis, iškasė čia bandomąją perkasą. Rasti 2 kapai. Mirusieji buvo palaidoti kniūpsti, nenatūraliai, tarsi būtų įversti į duobes. Tai buvo vyras ir moteris. Vyro kape rastas apie 10 cm ilgio įtveriamasis peiliukas. Jokių daiktų chronologijai nustatyti nerasta. Padaryta išvada, kad tai vėlyvi kapai, galimas daiktas, kažkokio smurto išdava, archeologiniu požiūriu nieko nesakantys, todėl kasinėjimai nutraukti, praktiškai jų dar nepradėjus.

1976 m. "Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbų, A serijos" 4 t. buvo atspausdintas A. Tylos straipsnis "Sukilimas Lietuvoje prieš švedų okupaciją 1656 m.". Straipsnyje tarp kitko rašoma, kad į P nuo Šiaulių, kažkur prie Reizgių, Meškių ar Jakštaičių kaimo buvo sumušti sukilėliai. Jų raiteliai sugrūsti į pelkes, pėstininkai išblaškyti. Apie 2000 žmonių, daugiausia valstiečių, paimta į nelaisvę ir suvarytą į vieną kaimą. 500 išsiųsta į Rygą pylimui statyti, dalis paleista, "kad kitiem pasakytų, ko galima laukti už nepaklusnumą", kiti iššudyti. Švedų kariuomenei vadovavęs grafas Gabrielius Magnus de la Gardi po to įsakęs sudeginti tuos aplinkinius kaimus. Visai sudeginti buvo Reizgių, Meškių, iš dalies Verdulių ir Jakštaičių kaimai.

Jakštaičiai prieina prie pat Spalvės, kuri šį kaimą ir skiria nuo Šiurpkalnio. A. Tylos paskelbtoji medžiaga leidžia spėti, kad padavimas apie Šiurpkalnį ir jame rasti tie du minėti kapai gali turėti tiesioginį ryšį su sukilimo aprašyme minimais įvykiais. Siekiant šitai išaiškinti, 1982 m. MAII archeologijos

skyriaus grupė, vėl tyrusi Jakštaičių-Meškių plokštinį kapinyną, kartu su Šiaulių rajono kraštotyrininkais atliko Šiurpkalnyje papildomus tyrimus.

Iškastos 7 perkasos, kurių bendras plotas 110 m^2, rasta 10 nedegintų mirusiųjų kapų. Dar kartą atkasti ir minėti du kapai. Greta rasti dar vieni nenatūraliai gulintys griaučiai. Mirusysis palaidotas beveik kniūpsčias, suriestomis kojomis.

Kiti mirusieji palaidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis, galva daugiausia į V. Duobės keturkampės, apie 2 m ilgio, iki 1,5 m gylio.

Iš įkapių tik viename kape terastas geležinis įtveriamasis peilis, gulėjęs išorinėje mirusiojo blauzdos pusėje. Penkiuose kapuose rasta XVII a. pirmosios pusės monetų. Iš to matyti, kad mirusiųjų laidojimo laikas atitinka sukilimo įvykių laiką. Kauluose smurto žymių medikai nerado, bet jų galėjo ir nelikti. Žudynes aprašęs Švedijos karaliaus Karolio X Gustavo istoriografas Samuelis Pufendorfas nurodė, kad belaisvius "kaip avis geležimi vėrė".

Verta prisiminti ir kitus šiose vietose tirtus to paties laikotarpio kapinynus - Reizgių ir Jakštaičių. Galimas daiktas, kad nužudytieji buvo išsivežioti iš egzekucijos vietos į savo kaimus ir palaidoti atskirose kapinaitėse. Tuo būtų galima paaiškinti faktą, kad Jakštaičiuose buvo du vieno laikotarpio kapinynai. Viename žmonės laidoti nuo XV iki XVII a., kitas atsirado staiga ir, kaip parodė monetos, veikė labai neilgai. Abiejuose nustota laidoti XVII a., galimas daiktas, todėl, kad kaimas buvo švedų kariuomenės sunaikintas.